

STeM Zwijgershoek in Sint-Niklaas

Museum breit vervolg

Een stevige rode draad, dat was een vernieuwd stadsmuseum in Sint-Niklaas, met nog een echt draaiend breiatelier, aan zichzelf verplicht. En kijk, kinderen kunnen na een bezoek aan het SteM Zwijgershoek een zelfgebreide - rode - muts mee naar huis nemen.

PRATEN EN BREIEN

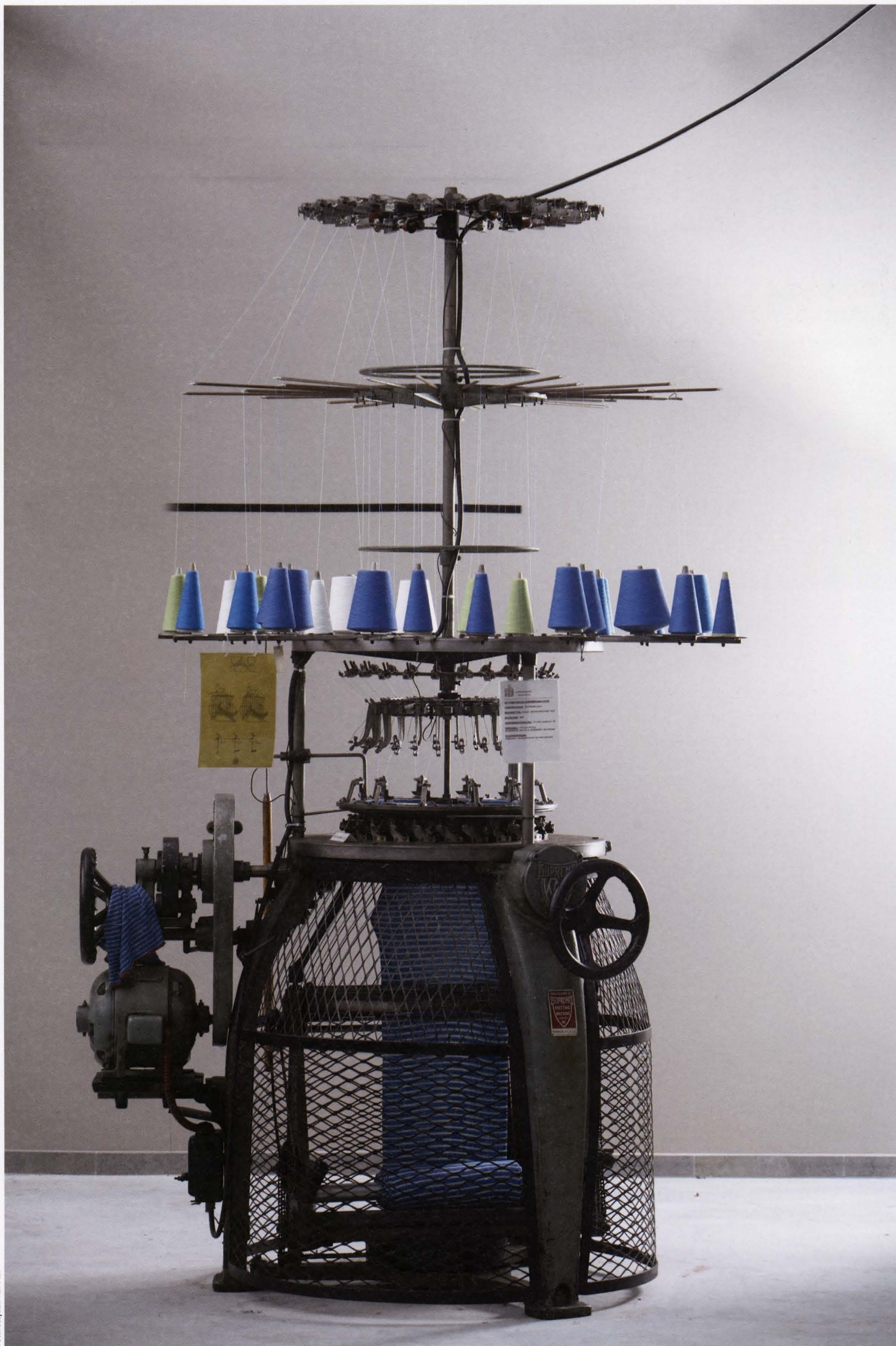
Een nieuw (Ste)delijk (M)useum in Sint-Niklaas was al dertig jaar lang gespreksstof en sinds vijf jaar ook een plan. Het was zeker niet gemakkelijk om erg uiteenlopende deelcollecties zoals overblijfsels van de twaalfde-eeuwse cisterciënzersabdij Boudelo, een van de grootste kapperscollecties van het land, en breimachines - een klein MIAT - met elkaar te verzoenen. Conservator Ward Bohé van de pas met een kwaliteitslabel bekroonde Sint-Niklase stadsmusea (naast het nieuwe SteM Zwijgershoek zijn dat het Mercatormuseum, de Salons voor Schone Kunsten, en het Internationaal Exlibrismuseum) over het concept van drie in elkaar overlopende verhaallijnen: "Sinds eind 2008 vertelt het SteM Zwijgershoek met 'Mens en materie/machine/lichaam' de geschiedenis van Sint-Niklaas en het Waasland." Daarmee is de kous niet af, Bohé buigt zich over vellen en vellen beleidsplan voor de komende jaren: "Er moet leven in de brouwerij zijn. We voorzien theatermonologen, 12 verschillende rondleidingen en 27 museumlessen voor scholen. De maximumfactuur komt ons eigenlijk goed uit. Wij zijn goedkoper dan Gent en Antwerpen, maar toch spiegelen we ons graag aan grotere steden: hun Nacht van de Musea kunnen wij ook. We hernemen ook de fiftiesavond - onze collectie staat bol van de jaren vijftig (*'t SteM, dat is zo jaren vijftig*, staat in het gastenboek). Op elke vierde

donderdag van de maand wordt er een lied, verhaal of dialoog gebracht rond een bepaald object in het museum. Dat gebeurt dan in een geïmproviseerd café ergens in het museum. Elke artiest brengt weer een andere aanhang mee die het museum voor het eerst bezoekt. En de jaarlijkse 'Dag van den brei' is een trefdag zowel voor de triplocksters, linksters, breisters en breimecaniciens van weleer, als voor jonge modeontwerpers die hier kleine reeksen laten breien. Op die dag draaien bijna alle breimachines, zodat we elk jaar vrezen voor een elektriciteitspanne."

STEMMEN

"Interactief, maar geen pretpark. Vrij traditioneel, maar tijdloos," zegt Bohé voor we de wandeling in het museum aanvatten. Er zijn educatieve sokkels met verkleedkleden, zoals boerenkieltjes en klompen, andere met replica's van Romeinse spullen. Verder een twaalf-tal audio- en videomomenten. Bohé gelooft niet in een audiogids en toch, of juist daarom, word je op wandel door de verbouwde fabriekshal van het voormalige textielbedrijf Peeters, Van Haute & Duyver her en der gelokt door stemmen - vandaar ook SteM. Van de lezer van de journaals uit de jaren 1870-1880 bijvoorbeeld. Over de brand in het stadhuis in 1874 en de inhuldiging van zijn neogotische opvolger in 1878, of over de nood aan arbeidershuisjes voor de wevers. Ook het ge-

Grote rondbreimachine,
Supreme (VS, 1949)

STeM Zwijgershoek in Sint-Niklaas

Breiatelier: 625 m² techniek, mode en menselijke getuigenissen uit de breinijverheid

Foto: Stefaan Van Hul

murmur van de geneesheiligen in een rij koptelefoons wekt de nieuwsgierigheid. De Heilige Apollonia vertelt zelf hoe haar tanden werden uitgeslagen om haar aan haar geloof te doen verzaken. De lispelende vrouw wordt sindsdien aangeroepen bij tandpijn.

Je kunt natuurlijk ook een beroep doen op een stem die je een rondleiding geeft. "Er is een chronologische opstelling, maar je mag je gerust laten leiden door je gevoel," zegt museumadviseur Greet Polfliet. Onze ogen dwalen over pijlspitsen in been of gewei, urnen, en grappen (3-potige kookpotten) van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land Van Waas, en van de Archeologische Dienst Waasland. We stappen in een mistlandschap waar een zonderlinge figuur een zogenaamde Drakensteinurne (ca. 1500-1100 v. Chr.) bij zich draagt. "De materiële vondsten werden tot leven gebracht door de meer dan manshoge schilderijen van Marijke Meersman, die bij enkele objecten een context bedacht," zegt Polfliet. "De kiemen van het volgende verhaal, over de industrialisatie, liggen bij de landbouw, en in het Waasland hebben we het dan over vlas en zijn afgeleide producten zoals lijnzaad en -olie en linnen." Oude foto's getuigen van een nog niet zo ver verleden: de vlasrootput langs de Meesterstraat in Nieuwkerken, spinsters en de kantwerkschool uit Sinaai. Het vlas werd verhandeld op de markt. En

de grootste markt van België is in het SteM prominent aanwezig met een weegschaal waarbij je al doende iets leert over de koopkrachtgeschiedenis, met een warmeluchtballon - de allereerste in de geschiedenis steeg hier op, met luchtfoto's, het programma van de kermis. Machines, dat is ook het universele verhaal van de arbeiders en het patronaat. Toegespitst op Sint-Niklaas is dat het wel en wee van de breigoednijverheid. We zien plannen van beluiken, foto's van 1 mei-stoeten, en de verzorgingssets van de industriebaronnen met o.a. een *soutien moustache*. En pastoor De Meerler zorgde voor een complex van huisjes waar oudere koppels samen konden blijven wonen, een alternatief voor het mannen- en vrouwenhuis. De gipsen apostelbeelden in de nissen van deze 'apostelhuisjes' staan in het museum.

SCHEERBEKKENS EN DE 'DOODELIJKE PERMANENTE'

Een opstapje naar het verhaal over de relatie van de mens met zijn eigen lichaam, is de fiets uit 1867 met de met ijzer belegde houten wielen, toen nog een echte 'bone-shaker'. Polfliet over onze gezondheidszorg: "In Vlaanderen werd pas aan het eind van de achttiende eeuw iets aan de openbare gezondheid gedaan. Ervoor was het gewone volk aangewezen op barbiers. Dokters

Drinkbeker in versierd steengoed (1569-1595) met voorstelling van de 'Hoer van Babylon'

COLLECTIE ARCHEOLOGISCHE DIENST WAASLAND

Parfumflesje uit biscuit uit de eerste helft van de 20ste eeuw

Wassen bustes met presentatie van nieuwe kapsels (1910)

Foto: Stefaan Van Hul

Foto: Stefaan Van Hul

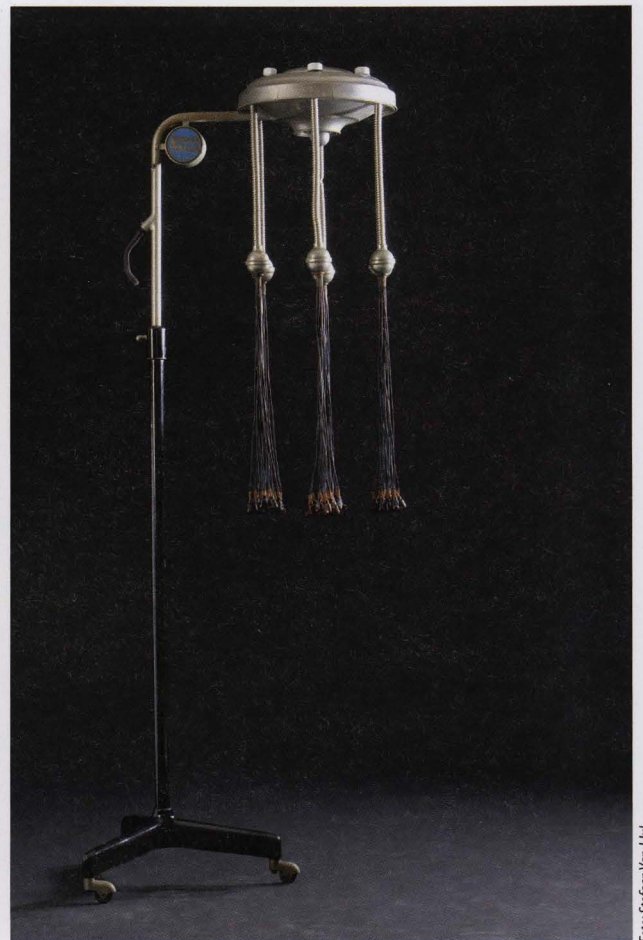

Foto: Stéfano Van Hul

waren toen ook niet met de praktische kant bezig, zij kwamen enkel om de diagnose te stellen. De barbierchirurgijn schoor baarden en knipte haren, maar trok ook tanden, zette bloedzuigers, spalkte ledematen. Daarom is het niet altijd te achterhalen of een bepaalde schotel nu diende om het bloed van een aderlating of scheerschuim mee op te vangen.” Welk museum kan uitpakken met een collectie scheerbekken in alle maten, want ze werden zelfs op maat gemaakt? De negentiende-eeuwse ‘baardschotels’ dragen spreuken als ‘Les bonnes femmes sont toutes au cimetière’. Nog meer frivols: kleine parfumsflesjes in de vorm van erotische figuurtjes, allerlei tuigen voor het haar: krulstok van hout, een hekel van ijzer om het haar te ontwarren, pruikenbollen, en wat we nu macaber vinden: negentiende-eeuwse ‘haarsouvenirs’. Er zijn zelfs mini-installaties compleet met kerkhof en treurwilg in ‘haar’ van een overleden dierbare.

Onder de zaagtanddaken met naar het schijnt ideaal noorderlicht, werd de ruwe vloer behouden. Hier wordt met olie gemorst en dat ruik je. De vlakbrei-, rondbrei- en kousenbreimachines doen het nog. Leerlingen van de lagere school kunnen hier ‘op breiklas’. “De kinderen breien in het breiatelier zelf hun muts. Dat is altijd een groot succes, maar het is ook een manier om iets over kinderarbeid te zeggen, en over de derde wereld

waar dergelijke praktijken nog voorkomen,” zegt Polfliet: “Het mag ‘s zomers dertig graden zijn, toch gaan de kinderen met een gebreide muts op hun hoofd naar buiten.”

Omdat het SteM niet volgepropt is, vermoeit het bezoek niet. Het overige materiaal kan je gaan bekijken in een openbaar gemaakt depot. Het geeft de sensatie van schatten op zolder. Retro-kapperssalons uit een vakschool, mammoetbeenderen van de oudheidkundige kring, antieke borstbeelden, schilderijen met Wase thema’s, en een verzameling snorrenkoppen. Pardon? “Ja, dat zijn kopjes met een soort uitsparing voor mensen met een snor.” Een reclame voor een niet-elektrisch haarapparaat uit de jaren twintig vermeldt het ongeluk van een negentienjarige vrouw die geëlectrocuteerd werd door een ‘doodelijke permanente’.

Wanneer we van het SteM Zwijgershoek naar het station terugwandelen, trekken de art-nouveau- en art-decowoningen de aandacht. Een museumbezoek verscherpt wel degelijk de blik. Sint-Niklaas heeft duidelijk fortuin gemaakt met de textielindustrie. Op de ‘Dag van den brei’ op 21 maart 2010 wordt trouwens de ‘Textielwandeling extra muros’ gelanceerd, die langs deze getuigen leidt. Ook het grote aantal kapperszaken valt ons nu op, maar dat kan perceptie zijn.

An Devroe

Roodgebakken tegels, witgestempeld met afbeelding van druivenpikkende duiven, bodemvondst uit de abdij van Boudelo, Klein-Sinaai (14de-15de eeuw)

Permanentoestel als deel van de ‘avenue électrique’ (eerste helft 20ste eeuw)

info

STeM

Open: van dinsdag
t.e.m. zaterdag van
14 tot 17 uur;
zondag van 11 tot 17 uur
Gesloten: maandag
(Zwijgershoek 14
9100 Sint-Niklaas
Tel. 03 760 37 50
www.sint-niklaas.be)